

„Ir kiekvienas bent kiek išprusęs žmogus jums išvardins jų kapitonus.“

Jokemas užsikosėjo, atidėjo šalin plunksną. Kosulys draskė krūtinę, purtė visą kūną, bet galiausiai trumpam atsitraukė, tarsi su pele žaidžiantis katinas. Jokemas žinojo – sugrįš. Kaip grįžta visuomet. Papūtė į savo sužvarbusias rankas, taip bent kiek jas pašildydamas, ir jau ketino vėl imtis plunksnos, tačiau išgirdo gailiai girgždančias medines jo palėpėn vedančių laiptų pakopas. Lipantysis stengėsi žengti kuo tyliau, bet pakopoms į tai buvo nusispjaut – jos dainavo savo amžiną dainelę: girgžt, cypt, cypt, girgžt.

Žingsniai išdavė, kas ateina, kvapas – ką atneša.

– Tėveli, teta Risė pašildė jums vyno su prieskoniais ir medumi. – Nedidukė, susisupusi į didžiulę vilnonę skarą mergaitė padavė Jokemui molinį puodelį.

– Dėkui, saulužė. – Vyriškis gurkštelėjo, su malonumu jausdamas, kaip karštas kamuolys nuslysta gerkle, malšindamas bekylančią kosulį.

Mažė nutipeno prie stalo, kiek pasistiebė, norėdama geriau apžiūrėti jai dar nepažįstamais raštais išmargintą lapą.

– Ką čia rašote, tėveli?

– Tai bus mūsų pasaulio istorija, dukrele. Tokia, kokios dar nebuvo. Tai bus knyga, kuri padarys taip, kad kiekvienas žinos Se Paklenų vardą. O princai ir kunigaikščiai rikiuosis į eilę, kad galėtų

susipažinti su tavimi, sauluže. – Jokemas apkabino dukrelę, tvirčiau priglaudė ją prie savęs. Tą savo džiaugsmą, savo skausmą. Savo vieningumą pasaulyje, kurio istoriją ketino parašyti.

– O teta Risė sako, kad geriau jūs laiškus žmonėms padėtumėt rašyt arba receptus vaistinėms perrašinėtumėt – vis pinigais.

– Teta Risė nesupranta, kad žvejas, paleidžiantis smulkias žuvelės, laukia užkimbant didesnes.

– Tai jūs žvejas? – išplėtė akeles mergaitė.

– Ne, aš istorikas. Ne koks šarlatanai, kaip tas Se Demjenas, o rimtas ir gerbiamas istorikas. Plunksną vedžiot ir pasakas sekt ne vienas sugeba. Bet įsidėmėk, dukrele, istoriją rašo...

– Nugalėtojai?

– Ne. Istoriją rašo tie, kas turi plunksną ir popieriaus. Ir dar noro.

Jokemas atsiduso ir vėl palinko virš stalo.

PROLOGAS

„<... > kuo gilesniuose klotuose kapstaisi, tuo sunkiau atrasti tiesą. O kai nukreipi žvilgsnį į trylikos šimtmečių gilumą, apima neviltis. Pirmieji rašytiniai šaltiniai atsiras tik prabėgus geriems trimis šimtams metų po tų įvykių. O ir tie šaltiniai – „Gortų dainos beigi sakmės ir kiti žodiniai pasakojimai, užrašyti Rauso iš Numcingo metuose nuo Atvykimo 322-uose“. Tik toks neatsakingas istorikas, kaip Parsua Se Demjenas, tegali remtis jais tarsi faktais, o po to dar pavadinti savo rašliavą „Vienintele teisinga ir neabejotina Umbros istorija“. Bet palikime ir jį, ir tuos, kas renkasi „Vienintelę istoriją“, užuot skaitę rimtus veikalus, nuošaly. Mums rūpi tikroji istorija. Mums rūpi tiesa.

O kas gi yra tiesa? Čia mes galime prisiminti žodžius, pasakytus Kopfo VIII Vanherno po pralaimėjimo prie Bliucheno: „Jau dabar, šią akimirką, yra mažiausiai trys tiesos. Mūsų tiesa, priešo tiesa ir tai, kas mūsų lauke įvyko iš tikrųjų. Ak, taip. Vėliau atsiras ir ketvirtoji – ta, kurią koks nors plunksnagraužys įrašys į kronikas. Tad įpilkite kiekvienam kareiviui vyno, pasirūpinkite, kad jie būtų pamaitinti. O rytoj... Rytoj mes vėl kursime istoriją.“ Deja, jo istorija taip ir pasibaigė tą pačią naktį – priešo žvalgas sugebėjo prasmukti į stovyklą ir perrėžė miegančiam Kopfui VIII Vanhernui gerklę.

Tad pasistengsime negimdyti tos ketvirtosios tiesos ir atsijoti pelus nuo grūdų. Mat jau pati pirmoji „Gortų dainose beigi sakmėse“ užrašyta daina klaidina:

Naktį tamsią, naktį žvarbią
Trylika baltų laivų...

Ak, kiek iečių būtų sulaužyta istorikų diskusijose dėl tų trylikos laivų. Ir sulaužyta veltui. Nes nutinka kartais taip, kad vėlyvą rudenį ant visus lapus seniai numetusios obels šakelės pastebi vienintelį išlikusį, šalnos pagardintą vaisių. Pasisekė ir mums, nes tarsi tas obuolys išliko ir septyni anų laivų žurnalai. Tiesa, dabar ne taip lengva būtų juos visus pamatyti, tačiau, garbė Seseriai, Kopfo IV Vanherno įsakymu, tas pats Rausas iš Numcingo apkeliavo kone visą Umbrą, pataikavo, grasino, maldavo. Ir ne veltui, nes galiausiai šešis iš septynių perrašė, mat vieninteliai toskai nepriėjo jo prie savo relikvijos. Ir už tą „Pirmųjų laivų žurnalų sąvadą“ Rausas iš Numcingo nusipelnė visų mūsų padėkos.

Tad šiandien mes galime neabejoti dėl laivų skaičiaus. Įrašai žurnaluose skiriasi tik viena smulkmena – vamų ir ščertų žurnaluose nerasime nė žodžio apie atsitiktinai prie Sesers flotilės audros atneštą čintarų laivą, nors likusiuose keturiuose apie jį užsimenama. Galbūt nespėjo užrašyti, galbūt nemanė esant būtina tai paminėti.

Taigi, dėl tų žurnalų šiandien kiekvienas vaikas žino, kad laivų buvo dešimt. Ir kiekvienas bent kiek išspręs žmogus jums išvardins jų kapitonus.“

„Gyvenimai karalių, kunigaikščių ir garsių giminių
atstovų, 1340 metais užrašyti nuolankaus jūsų
tarno Jokemo Se Pakleno“, 1343 Buronja

Nuo sosto į vakarus – rasi kapus,
Į šiaurę pasuk – dvyiniai tenai bus,
Ir vėl vakarop – krioklys kelių pastos,
Į pietus tada, kol neatsibos
Arba kol tarpeklis šunim nesulos.
Tada jau į vakarus vėl pasuk drąsiai,
Ir tiesiai, ir tiesiai – tikiu, kad surasi.

Vaikiška dainelė

– O aš jums byloju – jam goželėje netvarkoj! Einam kaip kvaili paršai į mirtį ir nė nekriuksim. – Kablys nusispjovė, metė piktą žvilgsnį į atokiau sėdintį jaunuolį, įsikniaubusį nedidelėn knygelėn juoda oda trauktais viršeliais. – Pats pragaiš – jo bėdos, bet mes, mes kurių galų turim dvėst?

– Kad tu, Kably, kaip tas rūgena, katras veizėja į giedrą dangų ir rėkia: „Audra eina!“

– Užčiaupk koserę, Pūgžly, kai vyresni kalba. Tu audros nepažintum, net jei ana tave pasivytų, šiknon įspirtų ir dar prisistatytų: „Labas, aš audra.“

Trejetas jūreivių, sėdinčių rateliu sykiu su besiginčijančiais, nusikvatojo. Pūgžliu išvadintas kokių trylikos metų berniokas išraudo, bet pasiduoti neketino:

– Anas mus pagal tą savo knygelę veda. Ir žėk, kaip yra, – jei pasako, kad prieisim tą ar aną, tai taip ir nutinka. Ano goželėj smarvės daugiau bus nei taviškiam katilė!

Kablys vėl nusispjovė, tvirčiau apglėbė šaudyklę, kurią visą laiką glaudė prie krūtinės it mylimą vaiką

– Knygelę, sakai. Čia žemėlapių reik. Gali pamanyt, kad aš tų lobių žemėlapių nematęs. Kiekvienam uoste tokių tuziną už auksinę monetą nusipirksi. Ir kožnam turi būti nupieštas toks kryželis. Neretai dar ir prirašyta bus: „Kasti čia.“ O tu ar veizėjai, kas toj peiro knygelėj prikraigliota? Mūsų garbusis peiras, – maivydamasis tarė Kablys, – joje vaikišką pojeziją užrašęs. Skaitė man. Tai pasakyk, ar proto turintis ir ne minkštu darytas trenktusi vėlės žino kur, vedamas vaikiškų pezalionių?

– Vaikiškų, ne vaikiškų, matyt, žino, kas reik. Gal ta poj... poje... Gal teisybė užrašyta?

– Aš tau, Pūgžly, irgi galiu teisybę išklot. Žinai, kaip mano kaimė vaikai skaičiuodavo, kam slėptis, o kam ieškoti?

Kablys atidėjo šalin savo šaudyklę ir įbedęs žvilgsnį kažkur į medžių lapiją išpoškino:

– Kadaisė trys broliai medžioklėn išvyko
ir du kažin ko nelauktai susipyko.

Vyresnis jaunesniam su akmeniu – pokšt!

Negyvas nuvirto anas – keberiokšt!

Ir liko tik du, nors medžiot ėjo trys,
vėliau tuos abu dar užpuolė lokys.

Vikresnis suspėjo įlipt į pušelę,
o antro neliko nė mažo kaulelio.

Trečiasis namo kelių neberado –
nuvirto po krūmu ir mirė iš bado.

Vėl pasičiupo savo šaudyklę, apglėbė ją ir paniekinamai metė:

– Va tau teisybė.

– Gana judviem lotis, Kably, – taikiai mestelėjo vienas iš likusių jūreivių trijulės, tingiai kasydamasis krūtinę, kurios juodi gaurai virto lauk pro prasegtus marškinius. – Kas mum belieka? Trečią dalį pinigų iš anksto paėmėm, tai ir šoksime pagal peiro dūdelę. Kaip anas gros, taip tu kojas kilnosi.

– Nežinau, kaip tau, Erke, o man pabodo tas kojas kilnot. Tiesa, gavom po trečią dalį. Ir dar kokią! Tai ir neleiskim godumui mūsų nudaigot. Likusias dvi dalis gaut – tai dar gyviems pargrįžt reikia. O kaip ten ano knygelėj? Ir tiesiai, ir tiesiai, ir tiesiai... Kol kojas užversim. Sakau, metas kelt bures ir – namolio.

– Nežinau. Tokie pinigai... – numykė Erke.

– Kam tie pinigai numirėliui? Ne veltui visi šitą prakeiktą salą iš tolo lenkia. Sukim atgal, kol dar galim. Vis gal gyvi grįšim.

– O peiras? – pakuždom pasiteiravo Erke, nors atokiai sėdintis jaunuolis tikrai negalėjo girdėti jūreivių pašnekesio.

– Ką peiras? Stuktelsim akmeniu į pakaušį – ir atia!
– Vairininkui nepatiks... – į pokalbį įsitraukė dar vienas jūreivis.
– Todėl ir reikia veikti dabar, kol vairininko nėra. O paskum pasakysim – užkliuvo peiras už šaknies, trenkėsi galva į akmenį... Silpna ta jo galva. Na, kas su manim?

Pokalbyje iki šiol nedalyvavęs jūreivis tik mostelėjo ranka – darykit, kaip norit. Užtat Pūgžlys net pašoko.

– Jūs ką? Jūs ką? Taipgi negalima!

Kablys atsistojo, čiupo bernioką už marškinių, prisitraukė prie savęs ir kone įsiremęs nosimi į nosį tyliai iškošė:

– Sėdėsi dabar čia ir tylėsi, aišku? Mums ar vieną nugnybt, ar du – nesvarbu. Gyvent nori, tai nemekenk.

Berniokas nuščiuvo, bailiai linktelėjo.

– Va ir gerai, va ir šaunuolis. – Kablys paplekšnojo jam per skruostą ir paleido. – Aš užkalbinsiu tą baltarankį, o tu, Erke, kol mes ten čiauškėsime, užaik už nugaros. Akmenį kokį rimtesnį paimk. Kai nusikosėsiu – vožk. Jei išsyk nepritvosi, mes pribaisim. Aišku?

– Neprireiks. Aš kai jau trenkiu – tai, patikėk, su visam.

– Va ir gerai, va ir šaunuolis, – vėl pakartojo Kablys ir tvirčiau suspaudęs savo šaudyklę pasuko link atokiai sėdinčio jaunuolio.

Tas švininiu pieštuku kažin ką žymėjosi savo knygelėje ir jūreiviui prisiartinus nė nepakėlė galvos. Kablys pamindžikavo, porą sykių kostelėjo, tačiau taip ir nesulaukęs atkreipiant į jį dėmesio, prakalbo:

– Jūsų mylista...

Jaunuolis užvertė knygelę, pasidėjo ją ant žemės šalia savęs ir atsistojo.

– Taip? – pažvelgė tiesiai jūreiviui į akis. Kablys sutriko.

– Aš... em...

– Kaip ten tave vadina? Kabliu? Tai juk pravardė? Vardą gi, kaip ir kiekvienas, turi? – jaunuolio lūpose žaidė šypsena, bet jūreiviui dingojosi, kad pilkos peiro akys jį grėžia kiaurai.

– Turiu, jūsų mylista...

Per kelis žingsnius už jaunuolio nugaros Erkė pakėlė nuo žemės akmenį, apžiūrėjo ir numetė šalin. Tada susirado kitą, didesnį. Tuo tarpu jaunuolio akys nukrypo į Kablio laikomą šaudyklę. Lėdas žvilgsnyje tarsi šiek tiek aptirpo ir balse pasigirdo nuoširdus susidomėjimas:

– Čia tikras herderis? Iš kur jį gavai? Ar bent žinai, kiek toks kainuoja? O gal tai tiesiog vienas iš tų padirbinių, kuriuos ginklininkai neretai įbruka nenuovokiems?

– Nežinau, jūsų mylista, aš... Aš jį radau... – Kablys, žinoma, nė negalvojo papasakoti peirui tikrosios istorijos apie tai, kaip syki siauroje vieno uosto gatvelėje sutiko svirduliuojantį ankstesnįjį šaudyklės savininką. Žmogėnas buvo toks girtas, kad kažkaip netyčia sugebėjo nuskęsti griovy, nors nuotekų jame tebuvo per du pirštus nuo dugno. Tai negi paliksi gerą šaudyklę voliotis šalia skenduolio?

– Galiu pažiūrėt? – Jaunuolis suėmė Kablio ginklą už vamzdžio. Nenorom, labai nenorom, jūreivis paleido šaudyklę.

– Įdomu... – murmėjo apžiūrinėdamas ginklą jaunuolis. – Matai štai tą ženklą ant vamzdžio? Herderių cecho žymė. Ir vienas iš trijų ažuolo lapų – truputį įskilęs. Paprastai padirbti herderiai šito trūkumo neturi. Ką gi, atrodo, tau neregėtai pasisekė. Galvą guldyt galėčiau, kad tai tikrą tikriausias herderis.

Erkė už jaunuolio nugaros gestikuliavo, tarsi klausdamas Kablio – na, kada? – bet tas jo nė nepastebėjo. Visą jūreivio dėmesį attraukė tiesiog į jį pasisukęs peiro laikomos šaudyklės vamzdis.

– Atsargiai, jūsų mylista. Ji... užtaisyta.

– Užtaisyta? – Vamzdis įsirėmė Kabliui į kaktą. – Kaip pasisekė, a? Dabar pasakyk tam kerėplai, kuris šnopuoja man už nugaros, kad mestų šalin akmenį.

– Erke, mesk... – išlemeno jūreivis.

Akmuo dunkstelėjo žemėn.

– Klausyk įdėmiai, – iškošė peiras, neatitraukdamas šaudyklės. – Ką tik, Kably, sudeginai savo pinigų. Ir per plauką, girdi, tik per plauką likai gyvas. Pasisekė. Dabar užduosiu tau klausimą, tai gerai pakrutink tas menkas savo smegenis. Nuo atsakymo priklausys, ar tau ir toliau taip seksis. Herderis juk gali imti ir iššauti. Netyčia. Galų gale, man nė šaudyklės nereikia – bet kuriuo metu panorėjęs galiu nutraukti tavo gyvybės siūlą. Ar suvoki tai, bukalgalvi?

– Su ... jūsų my...

– Užsičiaupk. Tai dar ne klausimas. O klausimas štai koks – nori gyvas namo sugrįžti, ar ne?

Kablys sunkiai nurijo seilę ir veikiau iškvėpė, nei ištarė:

– Noriu.

Peiras nuleido šaudyklę.

– Nuo šiol būsi mano šuo. Liepsiu šokt – pirma šoksi, tik pasakui paklausi, kur. Liepsiu mirt – mirsi ir dėkosi. Saugosi mane. Stebėsi, kad dar kuriam kvailiui nekiltų mintis manimi atsikratyti. O aš jau pasistengsiu, kad tu grįžtum gyvas. Tuomet pagalvosim ir apie likusią pinigų dalį. Jei nusipelnysi, žinoma.

Įbruko šaudyklę Kabliui į rankas. Jūreivis taip ir stovėjo nustėręs. Bijojo net pajudėt. Peiras ramiausiai nususuko, abejingai dirstelėjo į lygiai taip pat sustingusį Erkę tuščiomis rankomis, pasilenkė, pasiėmė savo knygelę. Ir kaipmat staigiai atsitiesė, išgirdęs triukšmą brūzgynuose. Pasigirdo žingsniai, keli tylūs keikimai, krūmynai prasiskyrė ir laukymėn sunkiai alsuodami įpuolė dar du vyriškiai. Pirmasis, žemas kresnas žilaplaukis su didžiule, vešlia, kone pusę krūtinės siekiančia barzda, išsyk puolė prie peiro:

– Jūsų mylista... radom! Kaip ir sakėte, peire Jungeltai! Pora... pora šimtų žingsnių nuo čia, – sunkiai gaudė kvapą žilabarzdis. – Ir nusileidimui tinkamą vietą aptikom. Bet teks paėjėti. Ten... Kad aš prasmegčiau, netikėjau...

– Kylam! – šūktelėjo peiras.